

■ Nizami MURADOĞDLU
Filologiya üzrə fəlsəfə
doktoru, dosent

1 oktyabr 2016

WWW.KASPI.AZ

Şair İslam Sadiq müasirlərinin fərqli olaraq Koroğlunu mifləşdirərək birbaşa onun özünə müraciət edir. Ocağının közü yad ocaqları alışıdıran şair namərdlərlə yol getməyin mümkünsüzlüyü qənaətinə gəlir, keçəl həməzlərin baş alıb getdiyi bir zamanda Koroğlunu səsləyir.

*Kəfənin cır, Koroğlu,
Bir ayağa dur, Koroğlu.
Bıqlarını bur, Koroğlu,
Çənlibelə yağdı dolub.*

Şeirdə mifik anlayış qəhrəmanın dirilməsi, ikinci dəfə dünyaya gəlməsi ilə bağlı bir kosmoqonik təsəvvürdür. Şeirdə Koroğlunun real xalq qəhrəmanından mifik obraza çevrilməsi baş verir ki, bu da öz növbəsində həm şairin duyğusal xəyalı, həm ictimai mühitin təsiri, həm də qloballaşan dünyada təklənmək qorxusunun yaratdığı düşüncə təlatümüdür.

İslam Sadiğın şeirlərində Koroğlu obrazı

Azərbaycan jurnalında çap olunan “Gülərmola” şeirində şair yəni Koroğlusuzluğun acısını yaşayır, bu dərdi, həsrəti oxucuları ilə bölüşməyə çalışır. Şah İsmayıl dövrünün Azərbaycanını xəritələrdə axtaran şair realıqda parçalanmış, üreyi dağlanmış bir ölkənin dərini bölüşməyə adam axtarır:

*Hanı mənim qoç Koroğlum,
Halımızı bilərmola?
Nərsindən qulaq bata,
Düşmənlərim ölərmola?!*

“Cəngi yoxuşu” şeirində ifadə olunan fikirlərində şairin qəzəbinin aşıb-daşdığı məqamlar ilə rastlaşırıq. Savaş musiqisi olan “Cəngi”nin səslənməsi xəyalları min yerə aparır. Bu musiqi sədaları altında yatmış babaların oyanması həsrətilə yaşayan şair heç olmasa, dağların dilə gəlib danışmasını istəyir. Lakin “zamanın mərd zamanı” olmadığını gören şairin qənaəti belə yekunlaşır:

*Çətindi ürəyin dolsa, a qardaş,
Arzular qəlbində solsa, a qardaş.
Koroğlu zamanı olsa, a qardaş,
Koroğluluq çətin deyil sən deyən,
Koroğlu dəlisi deyilsən deyən,
Gəlmişəm, aç bəndi, bərəni dağlar!*

İslam Sadiğın Koroğluya həsr edilmiş şeirlərinin, demək olar ki, hamısında bir Koroğlu həsrəti ilə birlikdə, həm də bir inam, bir qürur hissi yaşayır. “Bura Koroğlunun öz vətənidir” şeirində kəndlərin boşalmasından, əhalinin çörək dalınca şəhərə qaçmasından, adamsız yurdların ürək darıxdıran hüznü görməyindən, susmuş çoban tütəyindən, adamsız çayxananın mürgü vuran çaycısından, ot basmış yollardan söhbət açılır. Adamlar azalsa da, kəndin bir adamı qalsa da, şairin qəlbində bir inam yaşayır, yurdundan mərdanə dayanacağına inam bəsləyir, yağılardan önündə qəhrəman kimi dayanacağını düşünür, axı, bura Koroğlunun öz vətənidir. Müvəqqəti olaraq kimse nəyə nail ola bilər, amma bu, uzun sürməz, Koroğlunun atına minən tez düşər. Keçəl Həməzə də bir zaman Koroğlunun ona etibarından namərdliklə istifadə edərək Qıratı minmişdi. Qıratı minse də ona Ko-

roğlu deyən olmamışdı, elə Keçəl Həməzə demişdilər:

*Dərdi təpə-təpə yığıb içinə,
Çuvalın ağzını de kim közədi?
Yayılmaz şöhrəti Maçına, Çinə,
Qıratı minse də, Həməzə Həməzədi.*

İslam Sadiq Keçəl Həməzə kimi-lərini nəzərdə tutaraq “Xəyanət” şeirində bir qıza görə Qıratın təmsalında at oğurlanmasını qəbul edə bilmir.

Şair bəzən bütün bunlara görə Koroğlunun özünü də ittiham edir. Dastanda verilən məşhur “Sənin Eyvazından xəbərin varmı?” qoşmasına İslam Sadiğın iqtibas olaraq yazdığı “Sənin Eyvazından xəbərin varmı?” şeiri bu mənada digər şeirlərindən seçilir. Koroğlunun rastlaşdığı xəyanətlərdə yumşaq desək, onun özünün səhvi, böyük anlamda xalqımızın düçar olduğu bəlalarda bizim ata-babalarımızın günahı nə qədərdir?!

*Heç at minməyən baxtı atlanır,
Atlı atsız qalib, bağı çatlanır.
Qurdoğlunun dizi niyə qatlanır,
Nə yozur, yozandan xəbərin varmı?!*

Atalar sözündə deyilir: “At minənin bəxti açılar”. Amma indi at minməyən bəxti açılır. Atsız qalib bağı çatlamayan atçıların, döyüşdə dizi qatlanan Qurdoğlunun nə yozub - yozmadığından Koroğlunun xəbəri yoxdu. Koroğlu tufəng çıxan kimi Misri qılıncı atdı. Misri qılınc qutsal əmanət idi, ondan üz çevirmək bir elin, bir yurdundan əsarət zəncirini könüllü olaraq boynuna keçirməsidir:

*Gör zamana gəlib nə yerə çatdı,
Tufəng çıxan kimi qılıncı atdın.
Elə bilmə həyat həmin həyatdı,
Dadından, duzundan xəbərin varmı?!*

İslam Sadiq Çənlibel deyəndə bu gün erməni işğalı altında tapdanan Dağlıq Qarabağı xatırladır. Şeirin bu bəndinin izahını vermək üçün bir qədər tarixi keçmişə qayıtmaq lazım gəlir. XVIII əsrin sonlarında İran şahlığından üz döndərən Rusiyanın köməyi ilə müstəqil hakimiyyət qurmaq eşqinə düşən İbrahimxəlil xanın siyasəti iflasa uğradı. Hətta Rusiyanın himayəsinə keçəndən sonra hansı faciələrin yaşanacağını yaxşı anlayan Fətəli şahın az qala yalvarış xarakterli müraciətinə də İbrahimxəlil xan əhəmiyyət vermədi. “Belə ki, Fətəli şah Qarabağ mahalını şah xəzinəsinə çatmalı olan mədaxil ilə birlikdə əbədi olaraq İbrahimxəlil xana verməyi öhdəsinə götürürdü. Edilən bu güzəştərin müqabilində rus qoşunlarının hücumunun qarşısını almaq üçün Tiflis və Gəncə yolunun üstündə olan Əsgəranın iki qalasında İran ordusu yerləşdirməli, Şuşa qalasının yaxınlığında qazıl-

nin etnik tərkibini xeyli dəyişdirməyə nail olan ruslar XX əsrin sonlarında Qarabağın yerli türk əhalisini min cür təcavüzə məruz qoyaraq Qarabağı tərk etməsinə səbəb oldular. 366-cı ordunun köməyi ilə ermənilər bütünlüklə Dağlıq Qarabağı işğal etdilər. İslam Sadiğın “Sənin Eyvazından xəbərin varmı?!” şeirində verilən xotkar ifadəsinin qarşılığında erməni işğalçıları dayanır.

Vətənimizin parçalanmasını özünə dərd edən, Koroğlu zamanından uzun zaman keçməsinə baxmayaraq yapışmağa salamat bir əmək tapmayan, yenə də Koroğlu ələyinə ehtiyac yarandığını vurğulayan Abbas Abdullaya İslam Sadiq “Ətəklər çürüyüb” şeiri ilə cavab yazır. “Ətəklər çürüyüb” şeirinin epigrafinə “Koroğlu ələyi” şeirinin müəllifi Abbas Abdullaya ithaf edildiyi haqqında şairin qeydi gedibdi. Abbas Abdullanın çağdaş zamanımızda Koroğlu ələyindən yapışmağa ehtiyac olduğu etirafını İslam Sadiq ürəyinin ağrısından keçirərək, təəssüf hissi ilə bu həqiqəti poeziyaya gətirir:

*“Koroğlu ələyi” ...
Əlim göynədi,
Adını çəkməyə dilin də gəlir.
İndiki ətəklər çürüyüb, nədi,
Tutursan, cırılib əlində gəlir.*

Abbas Abdulla yapışmaq istədiyi ətəklərdən salamatını tapmadığından Koroğlunun ələyini arzuladığı kimi, bu dərdləri içindən keçirən Vaqif Nəsimi də nəinki keçəl həməzlərin artdığını, bütövlükdə az qala dünyanın keçəlləşdiyi problemi poeziyaya gətirir. Və şair təəssüflənir ki, dünyanın telli vaxtını görə bilməyibdi. Şeirin adı - “Keçəl dünyaya” özündə bir çox mətləbi ehtiva edir:

*Telli vaxtını görə bilmədik,
Neçə dağın təpələşdi,
Meşələrin təpələşdi.
Ovçuların ov oldular,
Aşıqların qov oldular,
Köhlənlərin qovuldular -
Tutdular Düratı, Qıratı.*

Şeirin sonunda şairin taqəti qalmır ki, desin: “Həməzə, incitmə Dür adamı, Həməzə, incitmə Qıratı”. Zaman elə gətirib ki, həməzələr qıratları, düratları deyil, dür adamları, təmiz adamları da incidirlər.

Bu qeyri-sağlam ölçülərin təsirindən, sanki yerlərdə tərəzilər də düz işləmir, tərəzilərin “haqq gözü”nün tarazı pozulubdur. Papağını itirən kişilər papaq dalınca gedib gəlməyib, sürüsü əlindən gedən çobanın tütəyi susub dillənmiş, kəndxuda bir dəfəlik yoxa çıxıbdır, çayçı öz-özünə qaynayan samovarın yanında mürgü vurmağındadır. Bütün bunlarla bərabər İslam Sadiğın gəldiyi qənaət ümidvericidir:

*Qartal yuvasında qarğa yatanmaz.
Bura söz yurdudu, söz vətənidir.
Burda Koroğluya yağdı batanmaz,
Bura Koroğlunun öz vətənidir.*

İslam Sadiğın “Azərbaycan Koroğlu” eposu” əsərində müəllifin “Qaracaoğlanın poeziyasında Koroğlu” motivləri” başlıqlı məqaləsindən bir abzası diqqət verək: “Qaracaoğlanın istər məhəbbət, istərsə də qəhrəmanlıq, mərdlik, igidlik mövzusunda yazdığı şeirlərin əksəriyyətində Koroğlunun təkə təsiri duyulmur, hər iki poeziyanın mayasının az qala eyni duyğularla, hiss və həyəcanlarla, eyni arzu və istəklərlə doğrulduğu açıqca görünür”.

Bu ifadəni eynilə İslam Sadiğın bədii yaradıcılığına şamil etmək olar. İslam Sadiq bu gün Koroğlu haqqında ən çox yazan şairdir.